

ORCID 0000-0003-4972-9954

УДК 378.147:811(438)

Анастасія Петрушкова

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ

Питання покращення якості викладання і вивчення іноземної мови в Україні є нагальним та актуальним. У 2013 році Міністерство освіти і науки України визначило покращення рівня володіння англійською в університетах одним із пріоритетів своєї діяльності. За підтримки Британської Ради в Україні реалізується проект «Англійська мова для університетів», спрямований на якісні зміни українських ВНЗ.

Досліджуючи становлення і розвиток сфери іншомовної вищої освіти в нашій державі, уважаємо за необхідне вивчити позитивний досвід однієї з європейських країн, зокрема Польщі, яка вже розпочала процес модернізації іншомовної освіти згідно з європейськими стандартами.

Володіння іноземними мовами відіграє важливу роль для Європейського Союзу та для Республіки Польща зокрема. Під іншомовною освітою розуміємо процес і результат засвоєння людиною знань, вмінь та навичок з іноземних мов. Різні аспекти іншомовної освіти в навчальних закладах Польщі є центром уваги багатьох дослідників. Іншомовну підготовку студентів технічних університетів Польщі досліджувала Н. Шеверун. Професійну підготовку вчителів англійської мови в Польщі ґрунтовно вивчала С. Деркач. Альтернативне навчання іноземних мов в ХХІ столітті стало в центрі уваги польського вченого Б. Анісімовича. Оцінювання в процесі учіння та навчання іноземних мов у своїй монографії висвітлювала польська дослідниця М. Яворська. У докторській дисертації польського науковця Х. Коморовської «Європейський знак інноваційності в навчанні іноземних мов» обґрунтовано способи поліпшення викладання іноземних мов з урахуванням рекомендацій Ради Європи з питань освіти.

Історичний аспект викладання та вивчення іноземної мови в Польщі порушено в роботах польських науковців Дж. Радванської-Вільямс (J. Radwanska-Williams) та Л. Пясецької (L. Piasecka); української дослідниці Н. Шеверун. Однак цілісний аналіз генези викладання

іноземної мови в закладах вищої освіти Польщі досі не був здійснений.

Метою статті є обґрунтування етапів викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах Польщі та виявлення якісних відмінностей цих етапів.

Розглянемо періодизації розвитку викладання іноземної мови у Польщі, які виокремлено в сучасних дослідженнях. Дж. Радванська-Вільямс та Л. Пясецька вивчали історію викладання англійської мови як іноземної. Науковці стверджують, що вона може бути поділена на періоди «до та після Другої світової війни» [14, с. 116]. Вони визначають два періоди викладання англійської мови: I період – міжвоєнний (1919 – 1939 рр.) та II – «комуністичний» (1946 – 1989 рр.). Такий поділ пов'язаний з тим, що викладання в період до Першої світової війни дуже важко реконструювати, оскільки реалізація цього процесу залежала від того, «чи було дозволено використовувати польську мову як мову викладання, особливо в Російській та Пруській імперіях, які забезпечували навчання російською та німецькою мовами» [14, с. 116]. За основу такої періодизації польські вчені взяли суспільно-політичні умови.

Українська дослідниця Н. Шеверун на основі ретроспективного аналізу дослідила розвиток іншомовної підготовки в технічних університетах Польщі та виокремила три періоди: I період – організаційного становлення (1950 – 1980 рр.), II період – європейського спрямування (1989 – 2004 рр.), III період – європейської інтеграції (2004 – 2010 рр.) [5]. Проте виокремити одну загальну основу для такої періодизації неможливо, через те що її системоутворювальні термінологічні складники не є «однопорядковими» [2, с. 54]. Перший період автор прив'язує до організаційних зрушень у системі іншомовної підготовки студентів у польських політехніках, а інші періоди – до процесу політичного, юридичного, економічного (а в окремих випадках – соціального та культурного) налагодження

тісного співробітництва європейських держав.

Як бачимо, зазначені періодизації включають різні часові відрізки та беруть за основу різні одиниці порівняння. У своїй періодизації польські вчені Дж. Радванська-Вільямс та Л. Пясецька за одиницю порівняння взяли англійську мову як іноземну, яку викладали в різних навчальних закладах Польщі і вищих зокрема. У періодизації Н. Шеверун одиницею порівняння обрано іноземну мову, зокрема англійську, яку викладали виключно в технічних університетах Польщі. І хоча іноземна мова є ширшим поняттям, а ніж англійська, остання належить до однотипної групи одиниць порівняння.

Спираючись на періодизації Дж. Радванської-Вільямс, Л. Пясецької та Н. Шеверун уважаємо за можливе умовно виокремити етапи розвитку викладання іноземної мови у ВНЗ Польщі: I етап (1919 – 1939 рр.) – становлення методики викладання іноземної мови; II етап (кінець 1940-х – 1956 р.) – інституалізація іншомовної освіти з домінуванням російської мови у викладанні; III етап (1956 – кінець 1980-х рр.) – поновлення викладання західних іноземних мов; IV етап (початок 1990-х – 2000-х рр.) – реформування іншомовної освіти відповідно до європейських вимог; V етап (2005 р. – по теперішній час) – узгодження європейських вимог до іншомовної освіти згідно з національними планами.

Після здобуття Другою Польською Республікою своєї незалежності в 1918 році головним завданням у сфері освіти була стандартизація її системи. Цей процес тривав до 1920 року. Між 1918-м і 1939-м роками перед новою незалежною Польщею постало завдання реконструкції національної системи освіти з окремих систем, нав'язаних під час контролю Німеччиною, Австрією та Росією. Позитивні зміни в польській початковій школі зробили освіту доступною, у той час як середня і старша школи залишалися ледь доступними через високу плату за навчання.

До навчальних досягнень міжвоєнного періоду зазвичай відносять заснування державних університетів у великих містах Польщі, таких як Краків, Познань, Варшава та ін. Так у 1938 р. у Польщі функціонували 25 університетів [18, с. 1072].

Міжвоєнний період викладання іноземної мови, що охоплює 20 років (1919 – 1939 рр.),

ознаменувався такими подіями: у 1930 р. у Варшаві під час Першого конгресу викладачів сучасних мов (First Congress of Teachers of Modern Languages) було засновано Польське неофілологічне товариство (Polish Neophilological Society); було започатковано видання журналу «Неофілолог» (Neofilolog), у якому науковці публікували дослідження з питань викладання іноземної мови; було засновано університетські відділи неофілології [14, с. 116]. Тобто з 1930 року починається формування методики викладання іноземної мови як науки.

Німецька, французька та англійська були найрозповсюдженішими іноземними мовами, які викладали на той час. Разом з польською ці мови було включено до проекту Інституту фонетики Варшавського університету для розробки посібників, метою яких була допомога у навчанні вимови в польських школах [14, с. 116]. Треба зазначити, що німецька користувалася більшою популярністю, а ніж французька, ще менш популярною була англійська. Хоча інформація щодо кількості годин та типів навчальних закладів, де викладали іноземні мови, на жаль, відсутня. Отже, незважаючи на труднощі в процесі відбудови польської національної системи освіти в міжвоєнний період, спостерігаємо становлення викладання іноземної мови на науковому рівні. Саме тому I етап розвитку викладання іноземних мов (1919 – 1939 рр.) визначаємо як етап становлення методики викладання іноземної мови.

Після військової поразки у вересні 1939 р. уся польська територія опинилася під нацистською окупацією. На територіях, що були під владою Третього рейху, польська освіта було повністю ліквідовано. Викладачів, професорів та всю інтелігенцію було переміщено чи заарештовано. У центральному регіоні, названому головною губернією (General Government), нацисти дозволили провадити діяльність тільки в початкових та професійно-технічних школах зі значно обмеженими навчальними програмами, які було позбавлено польського змісту. Усі середні та вищі навчальні заклади було закрито для поляків. Нацистський контроль завдав великої шкоди інфраструктурі освіти Польщі. Між 1939-м і 1940-м рр. було знищено близько 9 тис. вчителів та 640 професорів [18, с. 1073].

Усі рівні освіти Польщі після Другої

світової війни зазнали значної шкоди через зруйнування навчальних закладів та нестачу вчителів та викладачів.

У «комуністичний» період викладання іноземних мов, який охоплює понад 40 років (1946 – 1989 рр.), вивчення російської мови як першої іноземної набуло розповсюдження і характеризувалося обов'язковістю на всіх освітніх рівнях.

Однак після Другої світової війни не одразу було заборонено викладання англійської мови. Так, на відділення англійської мови в Познанському університеті в 1948 – 1949 навчальному році було зараховано 300 студентів, що в десять разів більше, ніж до війни [14, с. 117].

Одразу після війни не спостерігалось значних змін в університетській системі. Програми викладання іноземних мов в університетах було орієнтовано на інтелектуальну та/або соціальну еліту. На жаль, мало уваги було приділено тому, як студенти вивчали іноземні мови. В університетських програмах було передбачено лише близько двох годин практичної роботи. Вважали, що студенти, які вступають до університету, вже володіють писемною мовою, і що для вивчення розмовної мови вони пойдуть за кордон у певний момент своєї академічної кар'єри [6, с. 164].

Протягом 1950 – 1956 рр. всі західні іншомовні відділення було закрито, за винятком тих, що функціонували у Люблінському приватному католицькому та Варшавському університетах. Англійську офіційно було не рекомендовано протягом періоду «холодної війни» 50-х років ХХ століття [6, с. 114].

У 1950 – 1951 н. р. відповідно до розпорядження польського Міністерства вищої освіти на всіх факультетах вищих закладів освіти було впроваджено в навчальні програми обов'язкове вивчення двох іноземних мов: російської та однієї з трьох західних (німецької, французької або англійської). Російська мова була обов'язковим предметом, а західноєвропейські мови вивчали за вибором як факультатив або в позаурочний час [5, с. 31].

У 1951 р. було прийнято Закон «Про вищу освіту та працівників науки», що знаменував собою реорганізацію вищої освіти та заклав основи для інституалізації іншомовної підготовки студентів [5].

Після 1952 р. спостерігалось створення об'єднаних мовних груп викладачів – групи

викладачів західноєвропейських мов та російської мови. Міністерством вищої освіти було організовано загальні збори та методичні курси підвищення кваліфікації викладачів, під час яких останні виступали з доповідями з питань дидактики та методики викладання іноземних мов. Поширеними стали спеціальні групи для початківців, консультації й додаткові заняття для студентів, які не встигали у вивченні іноземних мов [5, с. 33].

Незважаючи на ці досягнення, виникали ускладнення в процесі викладання іноземних мов. Вони були зумовлені не тільки труднощами в організації навчального процесу та нестачею навчально-методичної літератури, а й недостатністю кваліфікованих вчителів та викладачів російської мови, що призвело до абсурдних ситуацій. До війни вчителі/викладачі французької чи німецької не мали більше права викладати ці мови, оскільки через те, що вони були вчителями/викладачами мови, вважалося, що вони можуть викладати російську, яку вони не знали. Тобто вони вивчали російську разом зі своїми учнями/студентами. У результаті успіхів в опануванні російською не було ні в одних, ні в інших. Отже, протягом довгого часу рівень викладання російської мови залишав бажати кращого [8, с. 87]. Тому період з кінця 1940-х рр. по 1956 р. визначаємо як етап інституалізації іншомовної освіти з домінуванням російської мови у викладанні.

З 1956 р. відділення іноземних мов інших ВНЗ (окрім відділень Люблінського приватного католицького та Варшавського університетів) почали поступово відновлювати свою роботу [14, с. 117]. Це, ймовірно, було пов'язано з тим, що «з листопада 1956 р. студенти, які раніше вивчали західноєвропейські мови, могли відмовитися від обов'язкової до того часу російської мови і розпочати вивчення двох західних мов» [5, с. 34].

Протягом 1960 – 1970-х рр. ситуація з вивченням іноземних мов в університетах значно покращилася. Так, у 1968 р. у «школі англійської мови» (колишньому відділенні англійської мови Познанського університету) було чотири відділення: англійської мови, англійсько-польської порівняльної лінгвістики, викладання англійської мови як іноземної та англійської і американської літератури [14, с. 117].

Студенти університету, як правило, повинні були вивчати певну західноєвропейську мову протягом двох років (по дві години на

тиждень) так само, як і три семестри російської мови [6, с. 163].

У першій половині 1970-х рр. збільшилася кількість викладачів і було створено окремі групи викладачів англійської, німецької, романських, а також російської мов. У другій половині 70-х років було видано 86 лекцій на правах рукопису та підручників, призначених для студентів. Виходили друком також наукові праці з серії «Іноземні мови». Метою курсу навчання іноземній мові була підготовка студентів до практичного розуміння останньої за певним напрямом навчання. З чотирьох видів мовленнєвої діяльності особливого значення надавали виробленню навичок говоріння та розуміння усних висловлювань. Специфікою занять з іноземних мов на той час було навчання іноземній мові професійного спрямування, пов'язаного з певним напрямом навчання та подальшою професійною діяльністю випускників університету [5, с. 35].

Отже, незважаючи на обов'язковість російської мови у ВНЗ Польщі в «комуністичний період», вона так і не змогла набути популярності ні серед викладачів, ні серед студентів. Деякі вчені таку реакцію пов'язують з відсутністю мотивації та навіть антипатією до радянської моделі, яка і призвела до більш-менш свідомої відмови вивчати російську. У зв'язку з цим III етап викладання іноземних мов у ВНЗ Польщі (1956 – кінець 1980-х рр.) визначаємо як етап поновлення викладання західних іноземних мов.

З 1989 р. систему освіти Польщі у зв'язку зі зміною суспільно-політичного та суспільно-економічного вектору було переорієнтовано з «комуністичних» цінностей на цінності, що були

засновані на демократизмі, гуманізмі й взаємоповазі.

Головними подіями, що були пов'язані з такого роду змінами, виявилися вибори 1989 р., угода про торговельно-економічну співпрацю (1989 р.). «Європейська Угода» між Польщею та ЄС (1991 р.) заклала основи членства Польщі в Європейському Союзі, започаткувала основи всебічної законодавчої уніфікації, економічних та суспільних змін. Членство в Раді Європи (1991 р.), розробка «Програми дій з уніфікації польської економіки та системи права у відповідності до вимог Європейської Угоди» (1993 р.), подача заявки на членство в ЄС (1994 р.), приєднання до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР; 1996 р.), членство в НАТО (1999 р.) сприяли прийняттю нових законів у сфері освіти: «Про вищу освіту» (1990 р.), «Про систему освіти» (1991 р.) та ін..

Період з 1989-го по 2004-й рік Н. Шеверун справедливо називає періодом європейського спрямування. Головними здобутками цього періоду у сфері іншомовної підготовки студентів, на її думку, були фактичне поширення навчання іноземних мов, пов'язане з можливістю їх вибору; запровадження вивчення двох іноземних мов; отримання викладачами повноважень для гнучкішої реалізації навчальних програм, а також розроблення авторських програм; встановлення контактів з міжнародними організаціями [5].

Таке європейське спрямування у сфері мовної освіти було пов'язано з низкою документів, що мали неабиякий вплив на подальший розвиток мовної політики Польщі, які ми представили нижче у вигляді таблиці.

Таблиця 1

Стратегічні документи щодо реформування іншомовної освіти у ВНЗ в Польщі протягом 1989 – 2004 рр.:

Рік набуття чинності	Назва документа	Цілі для ВНЗ
1995	Біла книга, «Викладання і навчання на шляху до суспільства, що навчається» (The White Paper, Teaching and Learning: Towards the Learning Society)	Надавати підтримку для впровадження системи оцінки та системи гарантування якості, що охоплюють методи та матеріали, що використовуються для викладання іноземних мов; надавати підтримку обміну мовно-методичними матеріалами; розповсюджувати використання іноземних мов та ін.
1999	Болонська декларація	Упровадити двоступеневий процес навчання у вищій школі; запровадити кредитно-модульну систему освіти; сприяти європейській співпраці з контролю якості навчання; сприяти розширенню мобільності викладачів та студентів; запровадити

		системи зрозумілих і доступних для співвіднесення ступенів; сприяння необхідності європейських вимірів у вищій освіті.
2000	Лісабонська стратегія 2000 року	Сприяти вивченню мов Європейського Союзу та запровадити європейський вимір для освіти та навчання.
2003)	Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR) (у перекладі польською)	Використовувати документ як основу для розробки мовних програм та навчальних планів, проектування дидактичних матеріалів та оцінювання знань з іноземної мови
2001	Європейське мовне портфоліо (ELP) (у перекладі польською)	Сприяти прозорості та узгодженості в програмах вивчення мови; надати зрозумілий опис мовних компетенцій та кваліфікацій для сприяння мобільності та ін.
2004	Європейський профіль з мовної освіти вчителя (ELTE)	Надати інструментарій із 40 пунктів, які пропонують включати до змісту навчальних програм з підготовки вчителів іноземних мов, аби забезпечити їх необхідними навичками і знаннями та іншими професійними компетенціями, збільшити їх професійний розвиток, надати більшої прозорості та портативності їхнім кваліфікаціям.

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти докорінно вплинули на викладання та вивчення мови на університетському рівні. Вони змінили погляд на те, як потрібно вивчати іноземну мову, навчати їй та оцінювати знання з останньої. Головні нововведення стосувалися діяльнісно-зорієнтованого підходу, розвитку плюралінгвізму, характеристики загальних і комунікативних компетенції користувача, дослідження процесів вивчення та викладання мови; рекомендованих рівнів володіння мовою; різних видів контролю.

З 1989 р. спостерігаємо радикальні зміни у підході до викладання іноземної мови. Рекомендовано застосовувати еkleктичну форму комунікативного підходу, тобто до викладача висунуто вимоги включати в їхню викладацьку практику різні методи викладання, такі як пізнавальний та прямий [11]. Особливо це стосувалося англійської, адже виникла потреба в навчанні останньої для задоволення величезного попиту на всіх рівнях навчання. Перед урядом постало завдання забезпечити велику кількість вчителів англійської мови, одночасно підтримуючи однакову якість освіти [15, с. 645].

У дисертації С. Деркач визначено два етапи реформування підготовки вчителів англійської мови в Польщі: I етап (1989 – 1999 рр.) – структурна реформа, II етап – (1999 – 2006 рр.) – програмна реформа, зорієнтована на зближення та узгодження з єдиними європейськими вимогами модернізації та якісну підготовку майбутніх учителів-мовників. Наведені дослідницею періоди реформи класифіковано як концептуальні реформи (пов'язані з запровадження європейського виміру та компетентнісного підходу), структурні перетворення (пов'язані зі створенням мережі трирічних педагогічних колегіумів іноземних

мов), законодавчі реформи (запровадження нового документа європейського виміру «Стандарти професійної підготовки вчителів іноземних мов», 2004 р.) [3].

Після освітніх реформ 1999 р. зафіксовано зміну освітньої парадигми від «знання в основі» (knowledge based) до «навички в основі» (skills based), через що набули поширення комунікативні методи викладання іноземної мови, які зорієнтовані на того, хто вивчає. Проте, за результатами звітів про інспекції, опитування, обговорення та інше, викладачі все ж таки віддавали перевагу традиційним напрацьованим методам, які в основному були спрямовані на передачу знань та перевірку результатів [11].

Важливо також наголосити на тому, що оновлення навчальних програм та зміни у викладанні англійської мови в Польщі в цей період здійснюються за підтримки різних західних програм та фінансуючих агенцій. Серед них треба зазначити Британську Раду (British Council), Фонд Костюшка (Kosciuszko Foundation), Польсько-американський фонд свободи (Polish-American Freedom Foundation).

Окрім цього, у 1991 р. у Польщі було засновано Міжнародну асоціацію вчителів англійської мови як іноземної (International Association of Teachers of English as a Foreign Language), яка досі об'єднує провідних фахівців у сфері викладання англійської мови в країні, пропонуючи ряд послуг і публікацій з метою підтримки своїх членів та забезпечення їхнього розвитку в галузі викладання англійської мови.

У цей період Польща приєдналася до мовних проектів Європейського Союзу – «Лінгва», «Леонардо да Вінчі», «Сократ», «Еразмус», які сприяли вивченню і викладанню іноземної мови та розробці нових методів викладання.

У зв'язку з переорієнтацією на демократичні цінності, методи і зміст викладання, які включено до навчальних програм іноземних мов, створено сприятливі умови для виховання демократичного громадянина. Серед завдань називаємо основні: навчати вмінню слухати інших (listening comprehension) на кожному занятті; навчати вмінню говорити у формі парної та групової роботи, рольових ігор та симуляцій, дебатів; навчати вмінню жити з іншими, співпрацювати, створювати та впроваджувати спільні ініціативи, брати відповідальність за свої дії у формі проектної роботи [11].

Отже, період початку 1990х – 2000-х рр. є етапом реформування іншомовної освіти відповідно до європейських вимог. Він відіграє ключову роль у зміні освітніх цінностей та принципів, їх врахування вплинуло не тільки на підходи та методи у викладанні іноземних мов, але й на структурний та змістовний компоненти іншомовної освіти.

Повноправним членом ЄС Польща стала 2004 р. Із цього часу почався період європейської інтеграції, принципи якого відбито в таких нормативно-правових документах з питань освіти, як «Про вищу освіту» (2005 р., 2010 р.), «Польська рамка кваліфікацій» (2010 р., 2017 р.), «Стратегія розвитку вищої освіти Польщі до 2020 року» (2010 р.) та ін..

Зважаючи на те, що наближення до європейських вимог щодо модернізації і якості вищої освіти розпочалося ще протягом «європейського спрямування» [5], повноцінне узгодження цих вимог відбулося тільки з 2005 р. Так, Закон «Про вищу освіту» (2005 р.) повністю враховує рекомендації Болонського процесу. У жовтні 2006 р. Міністерство науки і вищої освіти прийняло Положення про вимоги та процедури для трансферу оцінок студента, згідно з яким усі установи повинні використовувати єдину кредитно-трансферну систему (ЄКТС) як для перезарахування кредитів, так і для їх накопичення в програмах бакалавра та магістра [10]. Така розбудова європейського простору вищої освіти вплинула на збільшення мобільності студентів серед інших європейських країн (особливо англійських та німецькомовних), а отже і на стан іншомовної підготовки студентів.

Період з 2004 по 2010 рр. Н. Шеверун називає періодом європейської інтеграції та зазначає такі особливості іншомовної підготовки студентів цього періоду: збільшення кількості годин на вивчення іноземних мов;

удосконалення матеріально-технічної бази навчання іноземних мов; запровадження обов'язкового складання іспиту з першої іноземної мови на рівні незалежного користувача; започаткування видачі мовних сертифікатів [5]. Після приєднання Польщі до ЄС, питання європейської співпраці з забезпечення якості вищої освіти висувалось на перший план. Так, у «Стратегії розвитку вищої освіти Польщі до 2020 року» підвищення якості роботи вищої освіти вимагає дій, спрямованих на досягнення стратегічних цілей: 1) різноманітність установ і навчальних програм; 2) відкритість університетів до соціально-економічного середовища; 3) мобільність викладачів і студентів; 4) конкуренція в системі вищої освіти; 5) ефективне використання ресурсів в університетах; 6) прозорість університету [16].

У Новій рамочній стратегії багатомовності (New Framework Strategy for Multilingualism, 2005) держави-члени визначили, що пріоритетним є покращення мовних навичок. Отож, було виокремлено такі ключові напрями: 1) поширення багатомовності серед окремих осіб та в суспільстві загалом через узгоджені та спрямовані дії національних планів; 2) навчальні плани та програми для підготовки викладачів іноземної мови повинні відповідати змінюваним потребам до вироблення в учнів та студентів мовних навичок; 3) змістово-мовне інтегроване навчання (Content and Language Integrated Learning, CLIL); 4) заклади вищої освіти повинні відігравати більш активну роль в розповсюдженні багатомовності серед студентів і більш шикорих верст населення; 5) розвиток академічної сфери багатомовності; 6) робота над Європейським індикатором мовної компетенції (European Indicator of Language Competence) [7].

CLIL – це подвійно-спрямований освітній підхід, у якому використовується додаткова мова для вивчення і викладання як змісту, так і мови [13]. Цей підхід популярний у середній та старшій школі, але також застосовується в закладах вищої освіти. Так, у 2014 – 2015 н.р. у Варшавському університеті вперше запроваджено, зокрема й для українських студентів, магістерську програму «Викладання англійської мови молодим учням» [1]. Мета цієї програми полягає у формуванні у педагогів необхідних навичок та компетенцій для навчання дітей методом CLIL та методом двомовного навчання у сфері дошкільної і початкової освіти [1].

Проте більш популярним підходом у

викладанні та вивченні іноземної мови в університетах Польщі є не навчання через зміст, а професійно зорієнтоване навчання (ESP (English for Specific Purposes), у випадку з викладанням англійської мови). Різниця між CLIL та ESP полягає в тому, що у CLIL програму навчання іноземної мови засновано на програмі навчання певної немовної дисципліни, так що послідовність засвоєння мовного/мовленнєвого контенту відповідає потребам послідовного засвоєння контенту немовної дисципліни [4], а не мовним потребам учня/студента в певній професійній ситуації, як у випадку з ESP.

ESP істотно відрізняється від ESL (English as a Second Language). Різниця полягає в учневі/студенті та його меті у вивченні англійської мови. В ESP викладають англійську мову не задля мови, а задля спеціальних цілей, наприклад англійська для економіки (English for Economics), англійська для журналістики (English for Journalism), англійська для туризму (English for Tourism) та ін. Для розробки курсу ESP викладачі англійської мови проводять аналіз потреб (needs analysis) у того, хто вивчає мову, як індивідуальних (мовних та особистих), так і професійних. Окрім цього, при розробці такого курсу викладачам бажано ознайомитися з навчальними планами необхідних спеціальностей й урахувати обізнаність студентів у тій чи іншій професійній галузі. Враховуючи такий аналіз, необхідно визначити мовні навички (письма, аудіювання, говоріння, читання), які є більш важливими для студентів певної спеціальності та розробити навчальну програму таким чином, щоб вона надавала можливість їх розвинути [9].

Дослідивши навчальні плани Варшавського університету, Сілезького університету, Університету Миколи Коперника, Університету Марії Кюрі-Склодовської, Економічного університету в Познані за 2015–2016 та 2016–2017 н.р. ми з'ясували, що на рівні бакалавра денної форми навчання на психолого-педагогічних та економічних спеціальностях у середньому на іноземну мову виділено від 4 до 8 кредитів ЄКТС. При цьому в більшості університетів іноземну мову починають викладати з другого курсу і не викладають в останньому семестрі чи навіть на курсі. На нашу думку, така навчальна організація є досить обгрунтованою, адже на першому курсі недоцільно викладати «спеціальну» іноземну мову, коли основи цієї спеціальності ще не були засвоєні. Однак, по закінченню навчання на бакалавраті студент

повинен скласти іспит з іноземної мови на рівні не нижче B2 за рекомендованими рівнями володіння мовою (Common Reference Levels).

Щодо методики викладання іноземних мов у ВНЗ Польщі не існує жодних загальних національних вимог чи рекомендацій. Викладачі іноземних мов у польських закладах вищої освіти застосовують різноманітні методи, пов'язані не з наданням інформації, а з активізацією діяльності, яка спрямована на студентів. Серед активізуючих методів (activating methods) у викладанні іноземної мови М. Ягловська (M. Jaglowska) зазначає такі: мозковий штурм (brainstorm), згадати і поділитися (recall and share), інсценування та театр (inscenization and drama), читання протягом п'яти кроків (reading during 5 steps), карта понять (notions' map), проект (project), метаплан (metaplan), дискусія (discussion), дерево ухвалення рішень (decision making tree), групова робота (group work), дидактичні ігри (didactic games) [12].

Значаємо, що відповідно до специфічних дискрипторів Польської рамки кваліфікацій 2017 року до комунікативних навиків іншомовного спілкування осіб, які здобувають освіту за ступенем бакалавра, належить володіння іноземною мовою на рівні не нижче B2; за ступенем магістра – володіння іноземною мовою на рівні B2+ та використання спеціалізованої термінології на високому рівні [17].

Тому період з 2005 року по теперішній час окреслюємо як етап узгодження європейських вимог до іншомовної освіти згідно з національними планами, адже досі триває процес кореляції європейських рекомендацій та стандартів з питань мовної освіти з національною системою вищої освіти.

Отже, процеси розвитку викладання іноземної мови у ВНЗ Польщі включають такі етапи: I етап (1919–1939 рр.) – становлення методики викладання іноземних мов; II етап (кінець 1940-х – 1956 рр.) – інституалізація іншомовної освіти з домінуванням російської мови у викладанні; III етап (1956 – кінець 1980-х рр.) – поновлення викладання західних іноземних мов; IV етап (початок 1990-х – початок 2000-х рр.) – реформування іншомовної освіти відповідно до європейських вимог; V етап (2005 – по теперішній час) – узгодження європейських вимог до іншомовної освіти згідно з національними планами.

В останні роки все більшого розповсюдження у ВНЗ Польщі набуває дистанційна освіта, яка має свій вплив і на

викладання іноземних мов, тому перспективою подальшого дослідження вважаємо дослідження специфіки викладання іноземних мов у вищій школі Польщі засобами дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варшавський університет увів новий напрям освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/abroad/higher_school/poland/45671/. – Назва з титул. екрана.
2. Гупан Н. Актуальні проблеми методології історико-педагогічних досліджень [Електронний ресурс] / Н. Гупан // Рідна школа. – 2013. – № 4-5. – С. 53–56. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_4-5_10
3. Деркач С. П. Професійна підготовка вчителів англійської мови в Польщі: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Деркач Світлана Петрівна. – Умань, 2011. – 271 с.
4. Тарнопольський О. Б. Навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція та іншомовне занурення у викладанні іноземних мов для професійних цілей у немовних вищах [Електронний ресурс] / О. Б. Тарнопольський // Іноземні мови. – 2011. – № 3. – С. 23–27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2011_3_4
5. Шеверун Н. В. Іншомовна підготовка студентів технічних університетів Польщі: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шеверун Надія Володимирівна. – К., 2012. – 277 с.
6. Bancroft W. Jane Foreign Language Teaching in Poland / W. Jane Bancroft // The Modern Language Journal. – 1975. – No. 4. – Vol. 59. – pp. 161–167.
7. Commission of the European Communities. New Framework Strategy for Multilingualism : European Commission. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Bruxelles, 2005. – 30 p.
8. Fodor F. Language geostrategy in eastern and central Europe: Assessment and perspectives/ Ferenc Fodor, Sandrine Peluau// Languages in a globalising world/ ed. by J.Maurais, M. Moris. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 263 p.
9. Jagłowska M. Trends in Teaching and Challenges on an Example of Specific English Language (for Gastronomy Industry) [Електронний ресурс] / Monika Jagłowska // Journal of Educational and Instructional Studies in the World. – 2012, Volume 2 Issue: 2. – Режим доступу: www.wjeis.org/FileUpload/ds217232/File/18_jagłowska.pdf
10. Law on Higher Education of Poland, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_12/d687905792f5ff6a3ecf84d7df4f8e57.pdf. – Назва з титул. екрана.
11. Ministry of National Education Country Report. Poland Language Education Policy Profile 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Poland_Country%20rep_FINAL_EN.doc. – Назва з титул. екрана.
12. Poland Higher Education System [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euroeducation.net/prof/polaco.htm>. – Назва з титул. екрана.
13. Profile Report Bilingual Education in Poland/ D.Marsh et al. : CODN. – Warsaw, 2008. – 45 p.
14. Radwanska-Williams J., Piasecka L. English language teaching in Poland: tradition and reform / Joanna Radwanska-Williams, Liliana Piasecka // Teaching English to the world history, curriculum, and practice/ ed. by G. Braine. – New Jersey: L. Erlbaum Associates, 2005. – pp.115–124.
15. Sim Monica Ariana Teaching English in Several Central and Eastern European Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2008/v1-international-business-and-european-integration/115.pdf>. – Назва з титул. екрана.
16. Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku – drugi wariant. – Marzec, 2010. – p. 149.
17. The Polish Qualifications Framework: User’s guide. – Warsaw, 2017. – p. 37.
18. World education encyclopedia : a survey of educational systems worldwide. / Rebecca Marlow-Ferguson. – Michigan, 2001. – Vol. 2. – 1155 p.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Varshavskiy universytet uviv novyi napriam ostity [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/abroad/higher_school/poland/45671/
2. Hupan N. Actualni problemy metodologii istoriko-pedagogichnyh doslidzhen [Elektronnyi resurs] / N. Hupan // Ridna Shkola. – 2013. – № 4-5. – S. 53-56. Rezhym dostupu:

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_4-5_10
3. Derkach S.P. Profesiina pidhotovka vchyteliv anhliiskoi movy v Polshchi: dys...kand. ped.nauk : 13.00.04 /S.P. Derkach. – Uman, 2011. – 271 s.
 4. Tarnopolskyi O.B. Navchannia cherez zmist, zmistovno-movna intehratsiia ta inshomovne zanurennia u vykladanni inozemnyh mov dlia profesiinyh tsilei u nemovnyh vyshchah [Elektronnyi resurs] / O.B. Tarnopolskyi // Inozemni movy. – 2011. – № 3. – S. 23-27. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2011_3_4
 5. Sheverun N.V. Inshomovna pidhotovka studentiv tekhnichnykh universytetiv Polshchi: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / N.V. Sheverun. – K., 2012. – 277 s.
 6. Bancroft W. Jane Foreign Language Teaching in Poland / W. Jane Bancroft // The Modern Language Journal. – 1975. – No. 4. – Vol. 59. – pp. 161-167.
 7. Commission of the European Communities. New Framework Strategy for Multilingualism : European Commission. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Brussesls, 2005. – 30 p.
 8. Fodor F. Language geostrategy in eastern and central Europe: Assessment and perspectives/ Ferenc Fodor, Sandrine Peluau// Languages in a globalising world/ ed. by J.Maurais, M. Moris. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 263 p.
 9. Jagłowska M. Trends in Teaching and Challenges on an Example of Specific English Language (for Gastronomy Industry) [Elektronnyi resurs] / Monika Jagłowska // Journal of Educational and Instructional Studies in the World. – 2012, Volume 2 Issue: 2. – Rezhym dostupu: www.wjeis.org/FileUpload/ds217232/File/18.jagłowska.pdf
 10. Law on Higher Education of Poland, 2005 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_12/d687905792f5ff6a3ecf84d7df4f8e57.pdf
 11. Ministry of National Education Country Report. Poland Language Education Policy Profile 2005 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Poland_Country%20rep_FINAL_EN.doc
 12. Poland Higher Education System [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.euroeducation.net/prof/polaco.htm>.
 13. Profile Report Bilingual Education in Poland/ D.Marsh et al. : CODN. – Warsaw, 2008. – 45 p.
 14. Radwanska-Williams J., Piasecka L. English language teaching in Poland: tradition and reform / Joanna Radwanska-Williams, Liliana Piasecka // Teaching English to the world history, curriculum, and practice/ ed. by G. Braine. – New Jersey: L. Erlbaum Associates, 2005. – pp.115-124.
 15. Sim Monica Ariana Teaching English in Several Central and Eastern European Countries [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2008/v1-international-business-and-european-integration/115.pdf>.
 16. Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku – drugi wariant. – Marzec, 2010. – p.149.
 17. The Polish Qualifications Framework: User's guide. – Warsaw, 2017. – p.37.
 18. World education encyclopedia : a survey of educational systems worldwide. / Rebecca Marlow-Ferguson. – Michigan, 2001. – Vol. 2. – 1155 p.